

Uzoran upravitelj franjevačke hidrocentrale na rijeci Lištici

FRA AUGUSTIN LEOPOLD ZUBAC (1890. – 1945.)

Ubili su ga jugokomunisti u Mostarskom Gracu

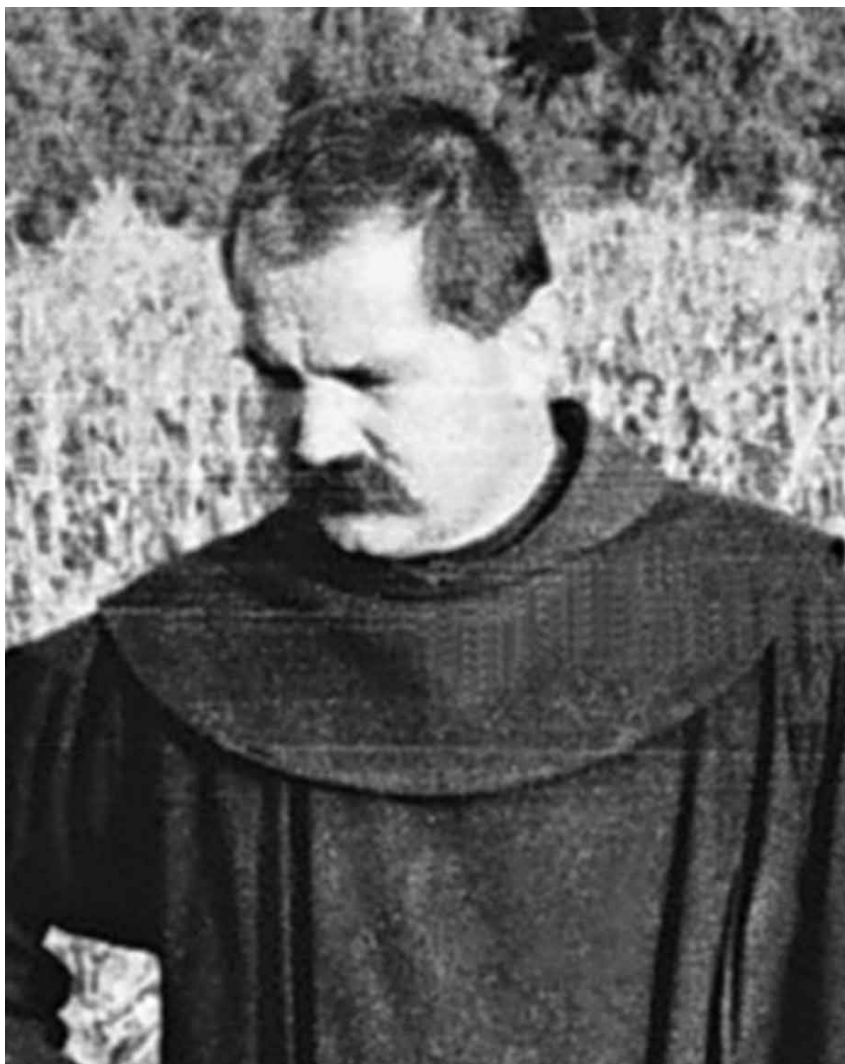
► Piše: fra Mate Logara

Erazmo Roterdamski napisao je da je najveća nada svake zemlje u primjerenu obrazovanju mladosti. Toga su i te kako bili svjesni i hercegovački franjevci koji su mnogo pozornosti posvećivali obrazovanju svojih članova da bi stečena znanja i umijeća mogli prenijeti svomu narodu u Hercegovini.

S druge strane, komunistička je ideologija među glavnim neprijateljima prepoznavala upravo svećenike i inteligenciju, koji su bili nositelji i kulturnoga napretka i nacionalnoga identiteta. Uništavanje svega prijašnjega jedna je od glavnih odrednica komunizma koji nije bio plemenita ideja koja je povremeno zastranila – kako se često može čuti – nego u njegovoj ideji i izvedbi leži zločin, kako to pokazuje praksa svugdje gdje se uspio ukorijeniti i nametnuti.

U ovom ćemo članku nastojati u glavnim crtama iznijeti životopis fra Augustina Leopolda Zupca, profesora matematike i upravitelja hidrocentrale na Širokom Brijegu. I njega su ubili jugokomunisti.

Fra Augustin (krsnim imenom Ljudevit) rodio se 9. prosinca 1890. u obitelji Mate Zupca i Jele, r. Sivrić,

¹ U većini članaka o fra Augustinu kao mjesto njegova rođenja navodi se Čitluk. Budući da u krsnome listu izdanu za potrebe Vicepostulature stoji Paoča, ovdje preuzimamo taj podatak.

u Paoči, župa Gradnići. Tu ga je tje-
dan dana nakon rođenja, 16. prosin-
ca, krstio župnik fra Ljudevit Radoš.¹
Ljudevitu je sakrament sv. krizme
podijelio biskup Paškal Buconjić 11.
studenoga 1897. Prema pisanju *Ve-
černjega lista*, Ljudevit se rodio u obi-
teljskoj kući Zubac, koja je bila naj-
starija u Paoči (sagrađena oko 1600.)
i s kojom su vezana čak četvorica
franjevaca: fra Augustin Jerko, fra
Toma, fra/don Dane i fra Augustin
Leopold.²

Pučku je školu završio u Grad-
nićima, a gimnaziju na Širokom
Brijegu. U novicijatu Hercegovačke
franjevačke provincije primljen je 9.
kolovoza 1909., a prve redovničke
zavjete položio je točno godinu dana
poslije. Na oblačenju je uzeo ime fra
Leopold, ali poslije se svugdje upisu-
je kao fra Augustin.³ Gimnaziju na
Širokom Brijegu započeo je 1910.
Doživotne zavjete položio je 7. rujna
1913. Bogoslovne
je studije završio
u Mostaru, gdje
je 1914. zaređen
za đakona i sveće-
nika. Raspoređen
je na Široki Bri-
jeg preuzimajući
službu profesora
matematike.

Fra Augustin
1918. nije pri-
hvatio ponudenu
službu prefekta
na Širokom Brije-
gu zbog psorijaze
od koje je bolovao. Godine 1925.
Uprava Provincije odbila mu je mol-
bu za studij matematike. Naknadno

**Fratarska hidrocentrala,
izgrađena na rijeci Lištici,
električnom je energijom
opskrbljivala samostan,
konvikt te kućanstva po
Širokom Brijegu. Upravljanje
hidrocentralom fra Augustinu
je išlo bolje nego posao
gimnazijskoga profesora
matematike.**

Unutrašnjost negdašnje franjevačke hidrocentrale

mu je odobren studij u Beču gdje je
upisao matematiku i fiziku redovi-
to, a tehniku izvanredno. Praksu iz
elektrotehnike obavljao je u Austri-
ji, između ostaloga radeći i u jednoj
tvornici elektroturbina. Sa studijem

matematike bilo
je komplikacija pa
je boravio i u Za-
grebu i u Beogra-
du radi studira-
nja. Nije jasno je
li završio studij.⁴

Godine 1933. sa
studija ponovno
dolazi na Široki
Brijeg za kapela-
na. Bio je upra-
vitelj fratarske
hidrocentrale koja
je izgrađena na
rijeci Lištici i električnom energijom
je opskrbljivala samostan, konvikt i
kućanstva na Širokom Brijegu.⁵

Posao voditelja hidrocentrale fra

Augustin je obavljao veoma uzorno
tako da od njezina otvaranja 1936.
do 1945. nije bilo ozbiljnijih pro-
blema. Izgleda da je fra Augustina
tehnika doista zanimala jer je o tome
mnogo znao i rado se njome bavio.
S druge strane, kao profesor mate-
matike nije bio toliko istaknut i u
svjedočanstvima se navodi da mu
je nedostajalo pedagoških metoda.
Bivši su ga đaci opisivali kao tihog
i povučenog čovjeka koji bi odavao
i dojam strogoće. Ne sjećaju se da je
slavio ni đaćku ni pučku misu i op-
ćenito nije imao mnogo kontakta s
đacima.⁶ Moguće je da je to plod de-
presije koja je često povezana s psori-
jazom od koje je bolovao.

S još petoricom subraće otišao je
iz samostana na Širokom Brijegu u
Mostarski Gradac sluteći zlo koje je
dolazilo s partizanskim prodorima.
Tamo je bio već 1. veljače.

Prema svjedočanstvu koje je iz
Večernjega lista preuzelo glasilo *Sto-*

² *Večernji list*, 25. kolovoza 2010., str. 36.

³ Robert Jolić, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, Hercegovačka franjevačka provincija, Mostar 2011., str. 429.

⁴ Ove podatke imamo prema popisu dokumenata glede fra Augustina iz Arhiva Hercegovačke franjevačke provincije, a koji ima Vicepostulatura. Na žalost, u trenutku pisanja ovoga članka pristup Arhivu nije bio moguć zbog njegove reorganizacije.

⁵ Opširnije o hidrocentrali u iscrpnom članku fra Ante Marića, »Franjevačka hidrocentrala na Širokom Brijegu«, *Sto-
ma pobijenih*, 2, 2012., str. 15. – 24.

⁶ Usp. Jozo Tomašević – Koška, *Istina o ubijenoj gimnaziji*, Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65
subraće«, Humac – Zagreb 2010, str. 150. – 151.

⁷ Br. 1., 2010., str. 28.

*pama pobijenih*⁷

fra Augustin je zajedno s još petoricom fratara, i još jednim civilom, ubijen u Gornjem Gracu. Ubili su ih pripadnici Druge dalmatinske brigade pod zapovjedništvom Brune Vulete, kasnije alkarskoga vojvode. U skupini se nalazio

i jedan njemački vojnik koji je uspio pobjeći. Isto svjedočanstvo kaže da su fratri držali krunice, govorili da ništa nisu skrivili, nego su samo narodu pomagali. Ipak, u jugokomunističkim dušama, zaslijepljenima mržnjom, milosti nije bilo i svi su pokošeni rafalima. Zajedno s fra Augustinom ubijeni su fra Krešimir Pandžić, fra Roland Zlopaša, fra Zvonko Grubišić, fra Rudo Jurić i fra Kornelije Sušac.

Nakon zločina pokopani su na mjestu ubojstva, ispod puta koji vodi prema Gostuši, oko 1 km udaljeno od crkve u Mostarskom Gracu. Naknadno su ekshumirani te 1969. pokopani u franjevačku grobnicu na Šoinovcu u Mostaru. Njihovi posmrtni ostatci 1971. preneseni su u crkvu na Širokom Brijegu.

Okolnosti ubojstva šestorice fratara u Mostarskom Gracu mogu se donekle rekonstruirati na temelju kazivanja svjedoka ili onih koji su čuli od svjedoka iz prve ruke. Kao nadnevak ubojstva navodi se 6. do 8. veljače, ali kao dosta vjerojatan možemo uzeti 6. veljače. U opisivanju podrobnosti smaknuća postoje

Druga dalmatinska brigada, pod zapovjedništvom Brune Vulete, poslije alkarskoga vojvode, presudila je u Mostarskom Gracu šestorici hercegovačkih franjevaca. Prikupljena svjedočenja govore da su se oni tom prilikom vladali kršćanski, što puk i danas potvrđuje svojim dolaskom na mjesto njihova ubojstva.

mih događaja do trenutka kada su svjedoci mogli o tome govoriti i kada su uzimani njihovi iskazi. Također, iako se govori o istom vremenskom razdoblju, pitanje je govore li svjedoci o istom trenutku. Primjerice, tada je u selu bilo dosta partizana. No, koliko ih je bilo koji su čuvali kolonu i izvršili ubojstva? Ipak nitko od svjedoka nije primijetio da su se fratri na bilo koji način ponašali neprimjereno ili da bi bilo kako pokazali osjećaj krivice. Nakon ubojstva fratri su odvučeni malo dalje i ostavljeni ili plitko zakopani. Poslije, možda nakon desetak dana, mještani su ih pokopali u prave grobove koje su sami napravili i u koji-

određena proturječja, primjerice u broju partizana koji su ih pratili, zatim jesu li molili i što su molili prije nego što su ustrijeljeni te jesu li pred svjedocima primili sakramentalno odrješenje.⁸ To nas ne treba čuditi s obzirom na veliki vremenski odmak od sa-

ma su žrtve počivale do prenošenja njihovih kostiju.⁹

Mjesta njihove pogibije u Mostarskom Gracu i u komunizmu postala su mjesta štovanja, čak i nakon što su njihove kosti prenesene u Mostar, pa na Široki Brijeg.¹⁰

Jedan očevidac veli da je na dan njihova ubojstva zemlja bila prekrivena snijegom i da je vladala velika studen.¹¹ Ubojice su bijelim snijegom nevjesto pokušali prekriti tragove zločina. Iako su ubijeni sačuvani u spomenu obitelji, rodbine, prijatelja i subrača, u javnom je govoru sjećanje na njih bilo zamrznuto i zakopano. Hvala Bogu da se studen nemara i zaborava žrtava komunističkoga »oslobođenja« polako, ali sigurno otapa. ✍

Iskapanje pobijenih u Mostarskom Gracu u lipnju 1969. Fra Oton Bilić (prvi slijeva) sa suradnicima.

⁸ Prema kazivanju J. R., koje je prenio fra V. M. (svjedočenje potpisano 21. srpnja 2009.), fratri su se »došaptavali«, što bi mogla biti sv. ispovijed. Prema drugim svjedočenjima, koje ima Vicepostulatura, molili su krunicu, prema trećima je fra Marko Dragičević rekao subraču da mole *Dužo Isusova*... Nejasno je jesu li svjedoci govorili o istom trenutku ili je riječ o nizu događaja koji su prethodili njihovoj smaknuću.

⁹ Svjedočanstva M. i R. R., u arhivu Vicepostulature.

¹⁰ O tome svjedoče različiti svjedoci u dokumentima Vicepostulature, primjerice R. R., 30. srpnja 2011; G. Č., 12. kolovoza 2009.

¹¹ *Večernji list*, str. 36.

Dekret pape Urbana VIII.

Sukladno dekretu pape Urbana VIII. i uredbi II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subrača«, XI., 1 (20),
Široki Brijeg, 2018., siječanj – lipanj, 2018.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

- a) poštanskom uputnicom
- b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:

žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Naša kršćanska i naša narodna povijest imala je puno junaka i puno mučenika. Nalazimo se u prelijepom kutku kugle zemaljske koji je uz to geopolitički vrlo važan. Sukobile su se tu različite uljudbe i sve traje do današnjega dana. Sam Bog zna kada će prestati.

U cijelom ovom kolopletu zasigurno trebamo naći svoje mjesto i dopustiti drugomu da i on nađe svoje. Franjevci na Širokom Brijegu od svoga su dolaska razmišljali i djelovali upravo tako. Jugokomunisti su, pak, mislili drukčije. Htjeli su sve zatrti i uspostaviti svoje mišljenje, svoj način življenja i vladanja. Zbog toga ne samo da su pobili franjevce nego su i srušili i zapalili sve ono što su oni podizali. Tako, između ostaloga, nemamo ni pismohranu negdanje Franjevačke klasične gimnazije, iako bi i njima poslije i te kako dobro došla. Tako je to kada se, umjesto barem poštovanja, samo mrzi.

Ni danas stvari u našoj bližoj i daljoj okolini ne stoje puno drukčije. I dalje nas sude i prosuđuju po nekim svojim čudnim mjerilima. No, ne trebamo se svega toga bojati. Ako bismo išli u povijest svoje kršćanske vjere, onda bismo mogli reći da je i Isus skončao kao osuđeni zločinac. Ujedinili su se u tome domaći (židovski vlastodršci) i međunarodni (Rimljani). Pa ipak ništa mu nisu mogli. Isus Krist je uskrnuo te pobijedio smrt. Njegov lik i djelo natkrillili su vrijeme.

Od samoga početka svoje zlodjelo na Širokom Brijegu jugokomunisti su pokušali podvaliti žrtvi, pobijenim fra-

njevcima. U ovom broju glasila donosimo svjedočanstvo iz druge ruke o takvim smicalicama. Imamo i svjedočanstva kako su pokušali snimiti fotografije i film o fratrima s oružjem u rukama, kako su ubili nekoliko svojih boraca zbog toga što nisu htjeli pobiti privedene franjevce. Očito je da se ništa nije dogodilo slučajno. Sve je bilo pomno isplanirano, samo je to trebalo pokriti naknadnim objašnjenjima. Ali nisu uspjeli. Pomogao je puno u tome i mjesni biskup don Petar Čule, kao i tadašnji zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac. Posvjedočili su da su fratri bili nevini, a za to se tada gubila i glava. Naravno, hvala im na tome.

Imajući hvala im na vidu, čovjek se ponekada upita zbog čega nismo dovoljno čvrsti u hodu stazama koje su nam predi utrli. Odlazimo u tuđe daleke zemlje tražeći tamo neku svoju sreću. Istina je da ima poteškoća u našoj domovini, i to s obiju strana granice, ali ako smo iskreni, trebamo priznati da unatoč svemu tomu nikada bolje nismo živjeli. U čemu je onda problem? Očito je da je u našim glavama. Pali smo pred sirenskim zovom odnarođene okoline i povjerovali da su stvari na ovom svijetu relativne. A nisu. Odrasli smo tek ako znamo tko smo i što smo te se ustrajno borimo za svoje vrijednosti.

Naši pobijeni fratri i naš pobijeni puk pali su za više vrijednosti. Imamo li ih snage i mi danas nasljedovati? Razmislimo i neka nam je
mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Utamničeni	41
Stratišta	14	Podsjetnik	45
Pobijeni	16	Povijesne okolnosti	52
Glas o mučeništvu	30	Suočavanje s prošlošću	53
Nagradni natječaj	34	Razgovor	55